

**JANA
VAGNER**

Dar vakar jie nebūtų sutikę atsidurti vienoje draugijoje.
Dabar jie kartu ir turi vienintelį troškimą –
išgyventi.

Like gyvi

Bestselerio „Vongo ežeras“
 tęsinys

Alma littera

Vis mėginu įsivaizduoti, ką ji jautė įkalinta kartu su sūnumi nuosavame bute, nuo chaoso ir mirties atsitvėrusi plonomis durimis su dviem suomiškais užraktais. Dvi savaitės. Dvi kankinamų abejonių savaitės – išeiti ar pasilikti? Jungti šviesą ar sėdėti patamsyje? Žiūrėti, kaip tirpsta apgailėtina krūvelė konservų, gautų tą paskutinį kartą, kai ji ryžosi išeiti iš namų, – kitą dieną po to, kai atėjo Liza ir atsisėdo prie durų – iš anos pusės, tiesiai ant laiptų, ir net nesiprašė įleidžiama, o tik sėdėjo ten – ilgai, kelias valandas. Klausydamasi sunkaus, trūkšmingo Lizos kvėpavimo už durų, ji įstengė galvoti tik viena – kad Liza greičiau išeitų, nes anksti rytą atvažiuos sunkvežimis su produktais ir teks atidaryti duris.

Kas kartą vestis berniuką drauge atrodė baisiau negu palikti namie vieną, ir tą paskutinį rytą ji išėjo su kaimyne, nes kartu vis dėlto saugiau, nors koks ten saugumas – dvi moteriškės. Pirma su jomis eidavo Jura iš dešimto aukšto, bet šiandien Jura neatidarė durų joms paskambinus; jis netgi nepriėjo prie durų – aiškinti nebuvo reikalo, girdėjai, kaip jis springdamas kosėja kažkur buto gilumoje, tada jos skubiai apsisuko ir nubėgo laiptais žemyn; kaimynė tik pasakė: „Štai ir Jurka“, blyksnelėdama tamsiomis akimis virš tankios marlinės kaukės, ir

daugiau jos apie tai nekalbėjo; išvis dabar beveik nesikalbėdavo – ir ne tik dėl kaukių: paprasčiausiai viskas, ką jiedvi galėjo viena kitai pasakyti, buvo ir taip aišku, kam dar kartoti garsiai.

Jos bėgo šalta gatve kartais iki kulkšnių grimzdamos į purų nešvarų sniegą – valyti gatves būtų buvę neleistina prabanga, ir ji galvojo: „Keturiasdešimt minučių, daugiausia valanda, eilė kasdien vis trumpėja ir trumpėja, nieko neatsitiks; jis nejungs vandens, neims krapštyti elektros lizdo, ir net jeigu kas nors – bet kas – paskambins į duris, jis neatidarys, nes nepasiekia viršutinio užrakto, jam niekas negresia.“

Jiedvi bėgo, ir gatvės gale jau buvo matyti sunkvežimis su grubiai nutepliotu raudonu kryžiumi ir retas margas žmonių būrys, kurį ji iš įpratimo mėgino įvertinti – taip, keturiasdešimt minučių, jeigu tik kokia nors senutė (kažkodėl visada senutės, bet ne senukai) neužlaikys eilės, nes pamiršusi arba pametusi taloną, ir tada kils nykus, spigus neilgas triukšmas, dėl kurio namo pavyks grįžti tik po valandos, ne anksčiau.

Bėgti jau tapo lengviau – per sniegą, sutryptą kaip asfaltas, nes nuo ryto – o mašina atvažiuodavo anksti rytą, dar su tamsa, – čia pabuvo visi, kas pajėgė išeiti į lauką, jų vis dar buvo gana daug, o kiemuose jau negalėjai išbristi per netvarkingas pusnis su siauručiais, vienam žmogui, išmintais takeliais; pasitaikė net ištisų laiptinių, ji bėgdama pastebėjo ne vieną, aplink kurias sniegas gulėjo nejudintas ir švarus, be jokio pėdsako.

Jau prie pat mašinos – čiuopdama kišenėje kietą kartoninį produktų talono keturkampį, stengdamasi atsistoti arčiau paniurusio kontrolieriaus juodu karišku respiratoriumi, tiesiai iš kėbulo mėtančio pilkas vienodas dėžes ir retkarčiais monotoniškai ir neaiškiai kartojančio vis tą pačią frazę: „Po vieną. Sakiau, po vieną. Atsitraukit per žingsnį. Atsitraukit, moteriške“, –

ir kartu nesusidurti nė su vienu iš kitų sunkvežimį apspitusių žmonių, neprisiliesti rankove ar palto skvernu – ji staiga pagalvojo: „Jis neatidarys durų. Jeigu kas nors atsitiktų tuojau pat, grįžtant namo, kai nešime tas velnio dėžes, kurių niekur nepaslėpsi, kurios tarsi šaukia – žiūrėkite, aš turiu valgyt, o su mumis jau nėra Juros (galima sakyti, kad Juros jau apskritai nėra). Jeigu man kas nors atsitiks, jeigu nepareisiu – jis neatidarys durų. Ir pas jį niekas neateis.“ Nuo šios minties ji pasileido namo bėgte, nors rankose buvo sunki, nepatogi dėžė, o kaimynė – irgi temptianti tokią pat dėžę – vos suspėjo su ja.

Ji įpuolė pro duris, nusivilko paltą ir jau kelintą kartą užgniauzė aštrų, nenugalimą norą išmesti jį už durų, kad nė viena svetimo, pavojingo išorės oro molekulė nepasiliktų čia, viduje, vieninteliame jų prieglobstyje, paskui, šūktelėjusi į kambarį: „Aš tuoj, neik čia!“ – ilgai ir stropiai plovė rankas, prausė veidą, storą, jau apspurusiais kraštais marlės keturkampį trynė ūkišku muilu galvodama – Dieve mano, kaip gerai, kad yra vandens, kad tik jie neišjungtų vandens, ir tik tada priėjo prie berniuko, pauostė viršugalvį ir tarė: „Matai, kaip neilgai buvau. Išalkai?“ Jis sėdėjo ant grindų prie žurnalų krūvos ir net nepakėlė akių, tik papurtė galvą – ne, užsiėmęs, vėliau.

Daugiau ji nebėjo. Savaitės gale kaimynė ėmė belsti jai į duris ir šaukti: „Iročka! Iriša! Kaip jūs ten?“ – bet ji net neprisivertė prieiti prie durų ir paaiškinti, kodėl daugiau negali išeiti į gatvę. Tiesiog negali – vėl eiti ten ir paskui parsinešti neregimą, limpamą ligą, nuo kurios neįmanoma apsisaugoti ir neįmanoma išsigelbėti, todėl visą laiką, kol kaimynė beldėsi ir šaukė ją, ji abejingai sėdėjo ant sofos, paskui pažvelgė į nustebusį berniuką, pridėjo pirštą prie lūpų ir pasistengė jam nusi-

šypsoti – tyliau, čia toks žaidimas, lyg mes būtume pasislėpę ir mūsų nėra. Tomis dienomis tokį tylėjimą už durų buvo galima suprasti tik vienu vienu būdu, ir kaimynė tikriausiai padarė tokią pačią išvadą, nes buvo girdėti, kaip, skubiai nutoldama laiptais, ji murma: „Dieve mano, Dieve mano...“

Iš dėžės, kurią ji parsinešė tą paskutinę dieną, pirmos savaitės pabaigoje beveik nieko neliko – tik pradėtas maišelis grikių, kelios dėžutės jautienos konservų ir indelis saldžių kukurūzų. Laimė, berniukas niekada nepasižymėjo dideliu apetitu, ir ji sumetė, jog jam užteks keturioms dienoms, jeigu pati išvis nustos valgyti. Virtuvės spintoje ji dar rado perdziūvusių ir beskonių kaip popierius, trapių dietinių džiūvėsėlių, taip pat miltų – kone visą paką; ji dėjo visas viltis į šituos miltus, iš jų ji kepė blyškčius, išblukusius plonyčius blynelius, keturios dienos, pakartojo ji sau, – dar turiu keturias dienas, ir tik tada, jeigu niekas nepasikeis, tik tada pagalvosiu, ką toliau daryti.

Serioža skambino kasdien, rytą ir vakare, ir vis klausinėjo: „Kaip jūs? Ar saugotės? Ką valgote?“ – ir ji bijojo jam prisipažinti, kad praleido dar vieną produktų išdavimą, ketina praleisti ir kitą, nes jis tikrai būtų ją įtikinęs, jog ji daro klaidą, o ji žinojo, tikrai žinojo esanti teisi: išeiti negalima, negalima ir durų atidaryti. Mat pirmadienį ji visą rytą budėjo prie durų akutės, nejučia sulaikiusi kvapą, tarsi pats oras, patenkantis per odinį apmušalą, galėjo būti pavojingas, bet nepamatė nieko, nė vieno žmogaus, nors buvo diena, kai atvažiuoja produktų mašina, – laiptai liko tušti, ji nepastebėjo net kaimynės, tos pačios, kuri prieš kelias dienas pas ją beldėsi.

Seriožai būtų buvę beprasmiška šitai pasakoti, jis vis tiek nieko nebūtų supratęs, nebūtų įsivaizdavęs iš ten, iš už karantino. Ji stengėsi atsakinėti viensikiemeniais žodeliais ir pagaliau

paprašė skambinti vieną kartą per dieną, vakare, ir kalbėti neilgai – kelias sekundes, nes nežinojo, kiek dar veiks telefonas; jai kažkodėl atrodė, jog su kiekvienu skambučiu mažta ir tirpsta kažkokia nežinoma atsarga, maitinanti garsą ragelyje. Jis sakė: „Šiandien aš važiauvau – ir manęs vėl nepraleido, Irka, bet nesijaudink, tiesiog reikia pakentėti, ką nors sugalvosiu, svarbiausia, būkite labai atsargūs“, – ir ji galvojo: o, mes atsargūs, velniškai atsargūs, bet mums liko paskutinė jautienos dėžutė ir sauja miltų, o aikštelėje priešais laiptinę, šiek tiek matomą pro virtuvės langą, jau kelios dienos nėra jokių pėdų, – bet jam nesakė, nes ir tie skambučiai, primenantys, kad praėjo dar viena diena, ir neramus Seriožos balsas ragelyje dabar neturėjo jokios prasmės ir ją tik erzino.

Naktį iš trečiadienio į ketvirtadienį telefonas nutilo. Ji to nebūtų sužinojusi, jeigu nebūtų pasigedusi kasdienio Seriožos skambučio. Apie vidurnaktį pakėlusį ragelį išgirdo tik vienodą, be traškesių tylą ir tą naktį jau neįstengė užmigti, nors ir be šito ne laiku užgesusio telefono vis tiek nebūtų užmigusi, nes kaip tik šiandien jiems pagaliau baigėsi maistas.

Jau kai Antoška suvalgė savo porciją, ji netikėtai susigriebė godžiai ir be jokios minties laižanti nuo aštrių metalinės dėžutės kraštų mėsos drebučių likučius, pajuto burnoje savo kraujo skonį, ir tada jai tapo aišku, jog atvanga, kurią buvo išsiderėjusi, ką tik baigėsi. Visą tą naktį prasėdėjo prie įjungto televizoriaus – ji dabar išvis jo neišjungdavo, nors jau savaitę jis rodė tik keturių laidų įrašus, be paliovos, sukus apsukus ir vis ta pačia tvarka, kurią ji išmoko atmintinai: veiksmingi būdai, kaip apsisaugoti nuo epidemijos, vyriausiojo sanitarijos gydytojo kreipimasis, skubios pagalbos punktų sąrašai. Štai dabar,

po žodžių „išlikite ramūs, neikite iš namų“ lygiai susišukavusi diktore užsikirs ir dar kartą žvilgtelės į priešais gulintį puslapį – taip ir yra, ta pati laida.

Jų galbūt jau nėra – nei to gydytojo, nei šios diktoreš, tačiau kas nors juk turi sekti, kaip šitai išeina į eterį, juk negali vykti automatiškai, savaime, kas nors turi likti milžiniškame, į storą akmeninį pieštuką panašiam televizijos bokšte, tamsiame danguje blausiai mirguliuojančiame elektros žiburiais; galimas daiktas, kada nors kas nors vis dėlto pertrauks šitą begalinę užburtą tvarką ir praneš ką nors nauja, – bet ką, – kad tik padėtų jai susivokti, kas vyksta ten, už durų, milžiniškame mieste, ir pasufleruotų, ką reikia daryti.

Auštant ji atsisėdo ant plačios plastikinės palangės ir, prispaudusi skruostą prie šalto stiklo, ėmė žiūrėti į gatvę. Pro langą buvo matyti mažytis jos lopinėlis – visa kita užstojo gretimas namas, aukšti medžiai šalia jo ir plokščias reklaminius skydas su šiuo metu nederama šokolado reklama, bet ji tvirtai žinojo nepražiopsosianti produktų mašinos, turinčios netrukus pravažiuoti pro čia, nes gatvė jau seniai niekas nevažiuodavo, tik šita mašina. Ji laukė kelias valandas, iki pat aušros, o kai pabudo berniukas ir ją pašaukė, suprato, jog sunkvežimis neatvažiuos; veikiausiai jis neatvažiuo ir pirmadienį, tik jai neatėjo į galvą patikrinti, ir nejučia jai netgi palengvėjo nuo minties, kad išeiti nereikės, nes jau nėra dėl ko.

Kaip tik tada ji rado uogienės. Stiklainis buvo nedidelis, pusantro litro, su rudomis rūdžių dėmėmis ant kietai užsukto dangtelio, kurio ji ilgai neįstengė atsukti, net pradėjo galvoti, kaip atsargiau sudaužyti stiklainį – kad būtų kuo mažiau šukių, bet staiga dangtelis pasidavė pažerdamas į šonus aštrių cukraus

dulkelių. Uogienė buvo sena, beveik juoda ir siaubingai, kokčiai saldi, ji pabandė jos pridėti ant lėkštelės kaip nors gražiau, kad berniukui būtų smagu, ir galų gale išėjo kauburiuotas linksmas snukutis – dvi akys, iššiepta burna, šitiek cukraus, galvojo ji, mums užteks dar kelioms dienoms, jeigu valgysime po keturis arbatinius šaukštelių rytą, dieną ir vakare, gerai, kad yra vandens, kad tik jie neišjungtų vandens.

Kas kartą mėgindama įsivaizduoti, ką ji jautė pasislėpusi su berniuku už plonų durų, užrakintų išgverusiais užraktais, mintimis grįžtu į tą dieną, tą rytą, kai ji skaičiavo, kiek šaukštelių uogienės jai galima suvalgyti. Ką ji galvojo grandydama iš stiklainio sukietėjusią, nepakabinamą juodą masę? Ar jai atėjo į galvą, kad, jeigu ne berniukas, būtų išėjusi daug anksčiau ir galbūt radusi sunkvežimį? Kad netgi dabar, kai sunkvežimio galima ir nebelaukti, ji tikriausiai vis tiek būtų išėjusi – bet jam tik penkeri, jis nepajėgia ilgai eiti ir greit pavargsta, o su šiltu žieminiu kombinezonu baisiai nepaslankus; jie nebūtų įstengę pabėgti, jeigu gatvėje kas nors – kas nors sergantis, pavojingas – būtų mėginęs juos sulaikyti, nė už ką neįstengę.

Ar ji bijojo, kad galbūt vis dėlto praleido laiką, kai visi kiti buvo paimti, išgelbėti, išvežti į kokią nors saugią vietą, arba pramiegojo kokį trumpą pranešimą per televizorių, ką nors apie evakuaciją ar vakciną? Ar jai neatrodė, kad juodu – ji ir berniukas – paskutiniai čia likusieji? Net paskutiniai išlikusieji. Mat dabar, kai televizorius tyli, o lange matyti tik tuščias gatvės ruožas, apibertas puriu, nesumindžiotu sniegu, buvo taip lengva įsivaizduoti, kad ir Seriožos, žadėjusio atvažiuoti ir juos paimti, vos tik galės prasiveržti per kordonus, taip pat nebėra.

Ji beveik nekalbėjo apie tas paskutines dvi dienas, prasi-dėjusias senos uogienės stiklainiu ir užsibaigusias tuo, kad vi-dury nakties Serioža staiga paskambino į duris, nes patroliai, saugantys miestą, išsibėgiojo ir jis pagaliau įstengė atvažiuoti. Žinau tik tiek, kad ji jam atidarė ne iš karto, iš pradžių ilgai žiūrėjo pro akutę bandydama nustatyti, ar jis neserga, – juk Liza tikrai sirgo ir todėl neprašė atidaryti, tik sėdėjo pas duris šno-puodama, kol galų gale pakilo laikydamosi sienos ir ėmė iš lėto lipti žemyn, sustodama ties kiekviena laiptų aikštele.

Nors Serioža buvo sveikas, nes už karantino ribų dar nieko nespėjo įvykti, viskas tik prasidėjo, – viskas, kas taip greitai, per kelias savaites, pražudė milžinišką, trylikos milijonų mies-tą, – prieš atidarydama duris, ji uždėjo kaukę Antonui ir pati užsidėjo, Seriožai pavyko ją įkalbėti jas nuimti tik po dvie-jų valandų, kai po skubios, karštligiškos ruošos – „Nėr kada, Irka, palik, mes visko turime, rasime tau ir drabužių, ir apavo, dabar jie vėl viską užtvers iš naujo ir tada tikrai neištrūksi-me“, – jie jau važiavo tuštutėle neapšviesta trasa toli palikę ir mirusį miestą, ir subruzdusias, kunkuliuojančias kotedžų gy-venvietes, suvokusias, kad kordonų jau nėra ir dabar jų nėra kam apginti.

Daugiau nieko nežinau. Ji išvis papasakojo labai nedaug – nepaisant to, kad, vos tik lauke ima temti ir vieninteliu šviesos šaltiniu troboje tampa blausiai oranžinis stačiakampis plyšelis aplink aprūkusias krosnies dureles, mums nelieka nieko dau-giau, tik šnekėtis. Dar yra truputis žibalo, bet mes jį taupome itin iškilmingoms progoms – ir todėl visi vakarai, visi be išim-ties, praeina vienodai: šviesos per maža netgi valyti žuviai ar

taisyti daiktams, todėl paprasčiausiai sėdime rusvoje prieblandoje – aštuoni suaugę žmonės ir trys vaikai – ir kalbamės; tikriausiai galėtume pripasakoti vieni kitiems kažį ko, visi nu gyvenome jau tokį ilgą gyvenimą, pilną visokiausių įvykių, bet mes visada šnekame apie tą patį – apie paskutines savaites prieš pat galą. Apie tai, kokie buvome nerūpestingi idiotai. Apie tai, kaip ničnieko nesupratome. Apie tai, kaip pavėlavome ir nieko nespėjome išgelbėti, tik per plauką išsigelbėjome patys, jeigu, aišku, šitai galima pavadinti išsigelbėjimu.

Per pastaruosius mėnesius visa tai peršnekėjome tokią daugybę kartų, kad jau išmokau visas istorijas atmintinai ir kuo smulkiausiai galiu įsivaizduoti kiekvieną kiekvieno jų, visų kitų, dieną – kiekvieną dieną iš tų kelių savačių, kai tapo aišku, jog jau nieko neištaisyti, bet vienintelis dalykas, apie kurį niekaip negaliu liautis galvojusi, – tai tos paskutinės dvi dienos, per kurias ji skaičiavo uogienės šaukštelių: vienas, du, trys, keturi... Įsivaizduoju dabartinį savo Mišką – didelį, su nepažįstama suaugusiojo išraiška siaurame veide – penkiametį ir bandau suprasti, ar įstengčiau užsirakinti ir visiškai neišeiti, jokiais aplinkybėmis. Neatidaryti durų seseriai, nenuieiti prie produktų sunkvežimio, tiesiog atsukti nugarą visam tam košmarui, vykstančiam išorėje, ir apsimesti, jog ten, už durų, nieko nėra – liko tik šitas butukas ir serbentų uogienės stiklainis. Ir jį tikrai neapsiriko, – jai tikrai nereikėjo, negalima buvo išeiti, – nes turbūt tik dėl to ir ji, ir berniukas dabar čia, su mumis.

Buvusioji mano vyro žmona ir jo vienturtis sūnus.

Ir negaliu negalvoti dar apie vieną dalyką – žinau, jog negerai, tikrai labai negerai, aš nė už ką niekam neprisipažinčiau

galvojanti apie tai, bet vis tiek negaliu liautis – kas būtų, jeigu ji vis dėlto būtų tai padariusi? Jeigu būtų išėjusi į lauką. Prieš atvažiuojant Seriožai.

* * *

Dažnai bandau įsivaizduoti miestą – ne tą, kuri pažinojau iki katastrofos, o šiandieninį, ištuštėjusį ir negyvą. Manęs ten nebuvo, kai viskas prasidėjo, o svetimi pasakojimai ir televizijos reportažų nuotrupos kažkodėl mano vaizduotėje niekaip nesisiejo su tuo, ką apie jį prisiminiau pati. Net jeigu pabandyčiau uždėti viską, ką pamatėme vėliau, kituose miestuose, pasitakiusiuose mūsų kelyje, ant pažįstamų nuo vaikystės gatvių, – bežades ir abejingas pakele slenkančių žmonių voras su rogutėmis Ustiužnoje, gyventojų palikto Kirilovo tuštumą, – vis tiek nieko neišeitų, per daug nepanašūs į mūsų milžinišką didmiestį buvo tie mažučiai šiaurės miestai, kurių kiekvieną galėjai pervažiuoti daugiausia per ketvirtį valandos.

Kad negaliu pamatyti, kaip dabar atrodo mūsų paliktas miestas, visai nebaisu – man juk nėra kur skubėti, ir tai puikus būdas nors kuo užimti mintis. Įsivaizduoju jį fragmentais, gabaliukais – Bicevo parką su eglutėmis ir suoleliais, kuriame abu su Miška vaikščiodavome, kai jis buvo mažas. Miasnickajos gatvę su kavine ir krautuvėlėmis, kurias su Lenka aplėkdavome per pietų pertrauką. Čiuožyklą „Ermitažo“ sode. Mažą ir drumzliną, geležinę tvorele suspaustą tvenkinį Patriarcho tvenkinių parke. Dulkiną plokščią zoologijos sodą su nulietomis iš ketaus Ceretelio pabaisomis. Kai kas grįžta akimirksniu, kai ką prisieina sunkiai traukti iš atminties, bet, kai tik

paveikslėlis pagaliau pasirodo, galima tęsti – mintyse užpilti jį sniegu. Pašalinti praeivius. Išjungti šviesą.

Įsivaizduoju užpustytas negyvenamas gatves su aukštomis pusnėmis ant pamestų automobilių. Vėjuje linguojančius užgesiusius šviesoforus. Apsilupinėjusius, pablukusius reklaminius skydus. Tuščius ir gaudžius marmurinius metro vestibulius. Kino teatrus su tamsiais ekranais ir pakeltomis minkštomis kėdėmis, daugiaaukščius prekybos centrus su dulkančiomis vitrinomis ir sustojusiais eskalatoriais. Jei kažkokiu stebuklu milžiniškas miestas būtų paprasčiausiai netekęs tik savo žmonių, bet išsaugojęs visus kitus civilizacijos ženklus, – šviesą, šilumą, vandenį GUMo fontane, – koks būtų keistas, didingas paveikslas. Miestas, esantis tik dėl miesto. Dėl savęs vakare įžiebiantis žibintus tuščiuose prospektuose, pats sau mirksintis neoninėmis iškabų šviesomis ir stumiantis didžiulių laikrodžių rodykles bokštuose ir stotyse. Ko gera, tokį ir norėčiau įsiminti – bet šitai neįmanoma, ir aš žinau, jog ten viskas atrodo visiškai kitaip.

Elektros seniai nėra, kaip niekur nebuvo visą paskutinį mūsų kelionės trečdalį, o kartu su šviesa, be abejo, dingo ir šiluma, į tylus tamsius namus įsismelkė šaltis. Sniego niekas nevalio, jis guli gatvėse, braunasi prie pirmųjų aukštų langų, kaupiasi ant plokščių stogų – ir kartkartėmis tai vienas, tai kitas neišlaikęs įlūžta nuo jo sunkumo. Ši žiema mano miestui nepadarys labai didelės žalos – ji greitai baigsis, sniegas ištirps, bet paskui ateis kitos žiemos ir sniegai, užsikimš nuotakai, trūks vamzdžiai, ir jis visas po truputį pradės trupėti ir irti – be galo lėtai, ne iš karto, bet nesulaikomai, nes tie, kurie jį prižiūrėjo, jį valė ir remontavo, išnyko ir jau negrįš. Tikriausiai liko paukščių, – ančių

neužšalančiuose tvenkiniuose, varnų virš dykviečių, gal liko ir valkataujančių šunų, nors dabar jie veikiausiai neturi ko ėsti.

Ir žmonės liko. Tie, kurie mirė savo namuose, ir tie, kurie mirė gatvėje ar skubiosios pagalbos punktuose, – visi liko ten. Įsivaizduoju, kaip jie guli užkloti gailestingo šalčio ir tamsos, nelyginant koriuose miegančios bitės, kiekviena savo akutėje, jau bevardžiai ir vienodi, niekieno.

Bet būna dienų, kai tikiu, jog visa tai neįmanoma, – nepaisant visko, kas kalbėta per žinias ir ką matėme savo akimis, – neįmanoma, kad trylika milijonų žmonių būtų ėmę ir visi kartu išmirę, tuo pačiu metu, nesipriešindami. Visi matėme tikrai pradžią – ir nė vienas nematėme pabaigos, tad negalime tikrai žinoti. Daktaras daug kalbėjo apie imunitetą: „Kai kurie tikrai turi įgimtą atsparumą virusui“, – kalbėjo jis; „Taip visada esti, tokia statistika, – kalbėjo jis, šypsodamas ta savo svajinga vaikiška šypsena. – Tam tikro gyventojų nuošimčio niekada nepaliečia jokia epidemija“; „Net ir maras ne visus numarina, – kalbėjo jis, – o čia juk ne maras.“ Nataša tada jo vos nepriėjo. „Ne maras! – šaukė ji. – Mat kaip. Tai ko nesustabdėte? Ko gi nesugalvojote, kaip jiems visiems padėti, jeigu ne maras? Mes juk paprasčiausiai išmirėm kaip kokie mamutai, velniop jūsų atsparumą, nebuvo jokio atsparumo – ten nieko nėra, ten išvis daugiau nieko neliko, mes išgyvenome tik todėl, kad pabėgome, todėl dabar ir sėdime čia bijodami nosį iškišti, o jis ten, lauke, mūsų tik ir laukia, tas jūsų ne maras.“ Paskui ji verkė, o jis kaltai sėdėjo šalia linguodamas galvą, tarsi viskas, kas atsitiko, tikrai slėgtų jam sąžinę. Vargšas, vargšas daktaras. Reikėjo jam likti čia, su mumis – ir dabar būtų gyvas.